

Til Den norske delegasjonen til CFS50, ved delegasjonsleder Birger Gjelsten Veum

Oslo, 10.10.2022

Posisjonsnotat til CFS50 fra ForUM

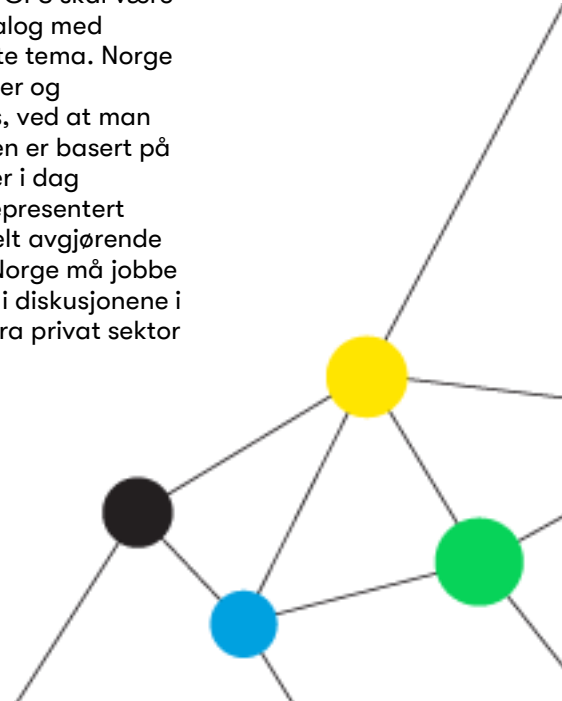
Forum for utvikling og miljø (ForUM) er et nettverk bestående av nærmere 60 miljø- og utviklingsorganisasjoner.

Dagens globale matsystem har store utfordringer. Hele 820 millioner mennesker lever i sult, nesten to milliarder mennesker lever med overvekt eller fedme og omtrent 1 av 4 opplever matusikkerhet. Det industrielle fiske og jordbrukets høye klimagassutslipp, avskoging og bidrag til tap av naturmangfold, svekker matproduksjonen og matsystemet. Særlig går dette utover småskalaprodusenter og verdens fattigste. Gjort med riktige metoder kan derimot matproduksjonen bidra positivt til miljøet, få mennesker ut av sult og fattigdom, øke matsikkerheten og gi mennesker trygge og gode liv med god helse. Det er med andre ord ingen tvil om viktigheten av at verden samles for å skape et nytt, bærekraftig og rettferdig matsystem.

Norges arbeid med FAO og prioriteringer i CFS

ForUM har stor tro på CFS og dens mekanismer, både for å sikre økt kunnskap og erfaring, men også på grunn av betydningen CFS sine posisjoner har på internasjonale aktører og staters arbeid og prioriteringer. Med Norges sterke satsing på matsikkerhet i utviklingspolitikken, bør Norge aktivt bruke de mulighetene man har til å styrke det globale arbeidet for matsikkerhet og bedre matsystemene, blant annet gjennom å delta mer aktivt i prosessene og diskusjonene tilknyttet CFS og FAO som finner sted løpende gjennom året. Målet må videre være at man arbeider for større grad av forpliktende beslutninger som binder medlemslandene. Norge må ha en klar menneskerettighetstenkning som grunnlag for sine posisjoner, og fremme og bruke prinsippet om mat som en menneskerett i alle relevante sammenhenger. Retten til mat må være en prioritering i Norges posisjon under CFS og arbeid generelt.

CFS må være FNs viktigste arena for diskusjoner om globale matsikkerhets- og ernærings spørsmål, og initiativ som UN food system summit (UNFSS) bør koordineres og utformes i tett samarbeid med CFS og med medlemslandenes deltagelse. CFS skal være en arena der det globale sivilsamfunnet kan komme i en åpen og ærlig dialog med medlemslandene om spørsmål om matsikkerhet, sult, ernæring og relaterte tema. Norge må støtte sivilsamfunn, småprodusenter, urfolk og land i Sør sine posisjoner og problemstillinger i CFS. CFS sine demokratiske mekanismer bør forsterkes, ved at man sørger for at de innspillene man bringer inn fra den nasjonale delegasjonen er basert på konsultasjoner med flere grupper og et bredt sivilsamfunn. Matsystemet er i dag grunnleggende urettferdig der verdens 500 millioner småbønder er overrepresentert blant de som opplever størst matusikkerhet og fattigdom. Derfor er det helt avgjørende at disse aktørenes stemmer ikke bare høres, men også setter agendaen. Norge må jobbe for at Civil society mechanism (CSM) har rollen som en likeverdig partner i diskusjonene i CFS. Samtidig må Norge vise en sterk skepsis til den økende innflytelsen fra privat sektor i FAO.

Norge bør:

- Ha retten til mat og et sterkt menneskerettighets- og bærekraftsfokus i alle sine posisjoner og arbeid under CFS og i tilnærmingen til matsystemene generelt.
- Aktivt støtte opp under CFS, samt delta i prosessene og diskusjonene som finner sted gjennom året.
- Aktivt støtte og fremme posisjonene til det globale sivilsamfunnet og minoriteter, blant annet gjennom støtte til CSM.
- Bidra til å begrense privat sektor, særlig de internasjonale storselskapene, sin økende innflytelse og deltakelse i FAO.

Helhetlig tilnærming til sultkrise

Som Guterres så riktig påpeker står vi i en global multikrise. Pandemien, krig og konflikt, de økte klimændringene og tap av naturmangfold har fått enorme konsekvenser for menneskelig liv og forsterker sultkatastrofen. Samtidig spiller matsystemet en nøkkelrolle for å sikre rettferdig fordeling av ressurser og inntekt, skape trygge arbeidsplasser, kutte klimagassutslipp og øke naturmangfoldet. Det er derfor avgjørende at diskusjonene, anbefalingene og tiltakene for et nytt, rettferdig og bærekraftig matsystem forstås i sammenheng med andre internasjonale prosesser, på samme måte som diskusjonene fra CFS må tas med videre til andre arenaer som klima- og naturforhandlingene eller diskusjoner i Verdens handelsorganisasjon. Tett kommunikasjon mellom departementene og delegasjonene er med andre svært viktig. Ved å finne felles løsninger og initiativ vil vi styrke systemforståelsen og få en bredere front og skape positive synergier.

CSM har fremmet forslag om at det opprettes en egen arbeidsgruppe i CFS for å sikre helhetlig koordinering og monitorering av den pågående globale matkrisen. Dette bør Norge støtte da CFS er en mer demokratisk og åpen arena enn flere andre FN-organ. Videre har CSM foreslått at CFS framtidige arbeid må rette et større søkelys på de strukturelle og urettferdige prosessene innen det globale økonomi- og handelssystemet. Spørsmål relatert til handelsavtaler, skatt, gjeld, finansmarked og investeringer må vies mer oppmerksomhet og diskuteres for å finne nye løsninger. Som understreket på UNFSS er det nødvendig med systemendrende tiltak (game changing solutions), da må de tyngste og mest dominerende strukturene og institusjonene også revideres.

En metode som sikrer bærekraftig matproduksjon og som er sterkt fremmet av småprodusenter og urfolk er agroøkologi. Ved å bruke agroøkologiske metoder lagres karbon i jorda, naturmangfoldet bedres og matsikkerheten styrkes. Dette har vært fremmet på en rekke internasjonale arenaer som UNFSS og i arbeidet med Koronivia joint work on agriculture (KWJA) i klimaforhandlingene. Norge bør aktivt støtte agroøkologiske metoder og småskalaprodusenter sin landbruksdrift. Norge har også tradisjonelt være en støttespiller for plantetraktaten (ITPGRFA), noe som nå er viktigere enn noen gang tidligere, og en posisjon Norge må beholde.

Det er ingen tvil om at den akutte sultkrisen krever en større innsats fra alle stater og aktører. Matsikkerhet, gjennom både økt produksjon og fordeling av mat, må prioriteres. Samtidig som situasjonen krever rask respons og nødhjelp for mennesker i akutt sult, må man se framover. De kortsiktige og langsiktige tiltakene må ikke undergrave hverandre.

Det betyr blant annet at også i krisetider må matproduksjonen være bærekraftig og sunn for både planeten og menneskene. Videre må man være varsom på at krisetilstander ikke brukes som unnskyldning eller pressmiddel til å få gjennom urettferdige handelsavtaler, lovverk eller eksportrestriksjoner for fattige land.

Norge bør:

- Sikre en tettere dialog og koordinering mellom departementene og de ulike norske delegasjonene for å føre en samstemt og effektiv posisjon og skape helhetlige løsninger på dagens kriser.
- Støtte at det opprettes en egen arbeidsgruppe i CFS for helhetlig koordinering og monitorering av matkrisen.
- Aktivt støtte at arbeidet fra KJWA inkluderes under CFS, og i eventuell arbeidsgruppe for helhetlig koordinering av verdens matkriser.
- Være en pådriver for agroøkologiske metoder og støttespiller for plantetraktaten.
- Være en tydelig stemme og vaktbikkje for at kortsiktige løsninger på den akutte sultkatastrofen ikke undergraver langsiktige løsninger for et bærekraftig og rettferdig matsystem.

Kvinner og likestilling

Kvinner står for opptil 80% av den lokale matproduksjonen i Afrika, og spiller en uvurderlig rolle i kampen mot sult. FAO har tidligere understreket at dersom kvinner hadde hatt samme tilgang på land, utdanning, kreditt, teknologi og andre ressurser, ville man kunnet få 100-150 millioner mennesker ut av sult. Det er videre helt avgjørende at småprodusenter, kvinner, ungdom og marginaliserte grupper har makt og innflytelse over eget liv. Det er derfor viktig at diskusjonene om empowerment er på dagsorden. For å sikre menneskers selvstendighet må de inkluderes gjennom hele prosessen, fra å sette agendaen til implementering. Derfor må Norge lytte aktivt til, og gi støtte til, perspektivene som kommer fra de marginaliserte gruppene selv.

Behandlingen av de [frivillige retningslinjene for likestilling](#) har illustrert store utfordringer hvor det fortsatt ikke har blitt enighet om tekst. Reell likestilling krever en inkluderende tilnærming, og CSM har vært tydelig på at en interseksjonell tilnærming er avgjørende og at rettighetene til flere grupper er utelatt i forslagene som ble fremmet. Samtidig er det stater som nekter å anerkjenne antydning til kjønnsminoriteter i det eksisterende utkastet. Norge må være en pådriver for å sikre at også kjønnsminoriteter og andre ekskluderte grupper inkluderes på et likeverdig grunnlag. I tiltak for å bedre likestilling og kvinners rettigheter, er den lokale konteksten helt avgjørende, også for å unngå å reproducere kjønnsstereotyper.

Videre, for at noen grupper skal få økt innflytelse, må andres dominerende posisjon reduseres. De største globale agribusinessene har i dag enorm makt gjennom hele verdikjeden og markedstilgang, men også politisk og gjennom egenfinansiert forskning. Deres innflytelse og posisjon må begrenses, inkludert muligheten til å sette agenda under CFS. Man må også unngå å skape og opprettholde et avhengighetsforhold der småprodusenter blir avhengig av bestemte produkt eller tjenester fra selskapene. Dette inkluderer eierskap over data og informasjon ved bruk av nye teknologiske verktøy.

Innhenting, bruk og lagring av data krever nytt lovverk og reguleringer hvor informasjonen tilfaller fellesskapet.

Norge bør:

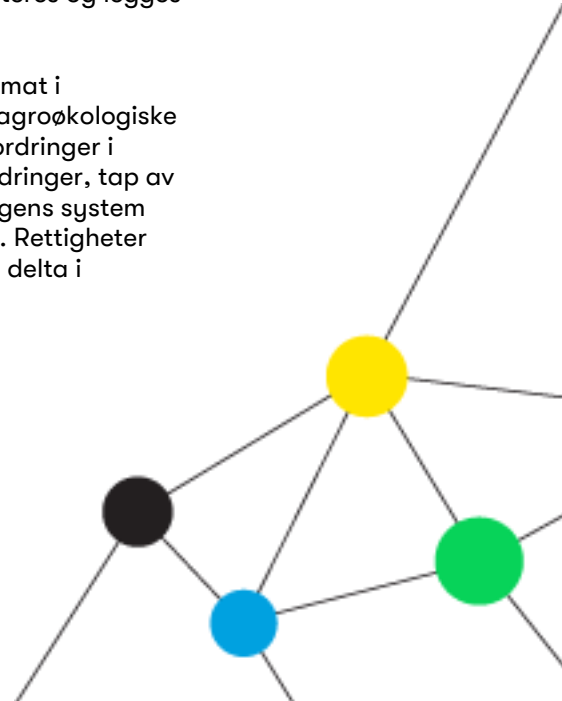
- Være en tydelig stemme for inkluderende likestilling der alle, uavhengig av kjønnsidentitet, etnisitet, legning, religion, funksjonsevne eller andre faktorer, har de samme rettighetene og mulighetene.
- Støtte kvinner, ungdom og andre minoriteters rett til å eie og arve land, samt delta i kooperativer, bondeorganisasjoner og politiske arenaer.
- Være en tydelig alliert og samarbeidspart for kvinner og minoriteters stemmer i forkant, under og etter CFS.
- Ta høyde for lokal kontekst, særlig for å unngå å reproducere kjønnsstereotyper.
- Være tydelig på at agribusinessenes makthegemoni må innskrenkes, og bidra til at småprodusenter, kvinner, urfolk og ungdoms posisjoner og rettigheter styrkes i møte med storindustrien.

Ungdom

Ungdomsmedvirkning og sysselsetting har blitt løftet i CFS gjennom en politisk prosess for å utarbeide frivillige retningslinjer for ungdommens rolle i matsystemer. Ungdommer vil spille en viktig rolle i å endre dagens matsystemer, slik at de blir rettferdige og bærekraftige. Det er også viktig at matsystemene blir tilrettelagt, slik at de blir inkluderende, tilgjengelige og kan sysselsette ungdom. Det er et enormt potensiale for å hjelpe ungdom ut av matusikkerhet, arbeidsledighet og fattigdom ved å involvere dem i matsystemene, og det er også nødvendig for å sikre matsystemer som kan levere sunn mat til *alle* i framtiden.

Policyprosessen på ungdomsmedvirkning og sysselsetting er basert på HLPE-rapporten fra 2021 med samme tittel. Innholdet i rapporten har blitt undergravet av en del CFS-medlemmer. Det er viktig at HLPE sin rolle i CFS opprettholdes og respekteres, som et faglig organ som styrker troverdigheten til CFS-produkter. Noen viktige begreper fra rapporten om interseksjonalitet og diversitet er ikke tilstede i policydokumentet. Et viktig prinsipp for dette dokumentet må være at ungdommens mangfold respekteres og legges til rette for i matsystemet.

For at ungdom skal kunne ha et matsystem som er i stand til å produsere mat i framtiden, er man avhengig av et fokus på klimatilpasning og miljø, hvor agroøkologiske prinsipper bør ligge til grunn. Rollen til agroøkologi som en løsning på utfordringer i matsystemet bør derfor understrekes. Ungdom er avhengig av at klimaendringer, tap av biodiversitet, utarming av jord og andre miljømessige konsekvenser av dagens system må håndteres, for å kunne ha et matsystem å engasjere seg i, i framtiden. Rettigheter og tilgang til land er også sentralt for å sikre at ungdom har mulighet til å delta i matsystemene, i tillegg til tilgang til ressurser, infrastruktur og markeder.

Involvering av ungdom har vært viktig for å ivareta CFS som en demokratisk prosess. Norge må ta ansvar for å involvere flere grupper og et bredere sivilsamfunn i CFS prosesser, for å sørge for at CFS-produkter blir fulgt opp og tatt i bruk i større grad. Dette er særlig aktuelt i arbeidet etter at retningslinjene er vedtatt. Å inkludere flere grupper tidligere i prosessen bør også være et mål.

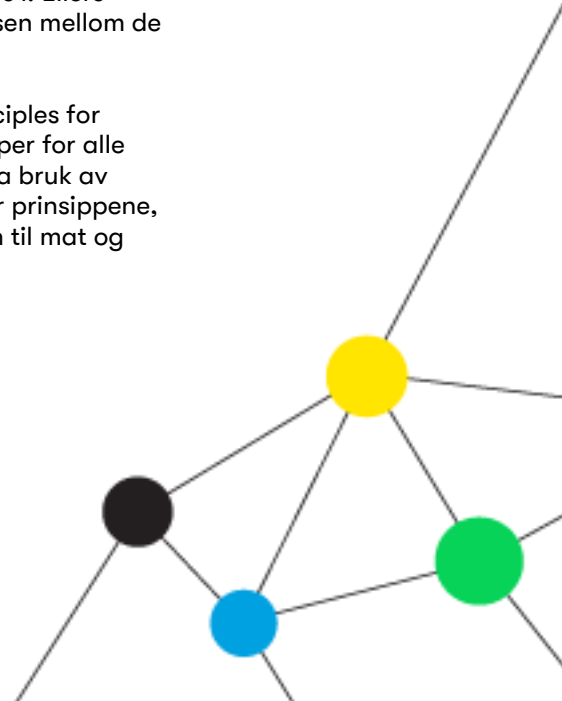
Norge bør:

- Arbeide for at retningslinjene for ungdomsmedvirkning og sysselsetting har et fokus på mangfold, inkludering og diversitet, og at dette opprettholdes og forsterkes.
- Styrke fokus på miljø- og klimatilpasning i landbruket for å sikre ungdommers framtidige matsikkerhet, gjennom å fokusere på bærekraftige praksiser for matproduksjon og agroøkologi.
- Framheve viktigheten av å styrke ungdommers rett til mat og rettigheter til land.
- Sørge for at de demokratiske prinsippene i CFS opprettholdes, ved å involvere ungdom og sivilsamfunn i prosessene underveis og før retningslinjene skal vedtas.
- Involvere ungdom og sivilsamfunn i oppfølgingsarbeidet for at retningslinjene tas i bruk i Norge og globalt.

Finansiering og investeringer

For å sikre nok mat til alle er det behov for økt finansiering. Matkrisa forsterker forskjeller mellom rik og fattig, og det er de rikeste landene, i tillegg til næringslivet, som må bidra med de økonomiske midlene. Det er avgjørende at både nødhjelp og langsiktige tiltak for matsikkerhet gis som gave og ikke lån. Land som Pakistan som nå har havnet i en svært alvorlig matkrisa står allerede i en eksisterende gjeldskrise som setter sterke begrensninger for landets handlingsrom. Vi kan ikke risikere at håndteringen av sultkatastrofer skjer ved å forsterkere gjeldskrisene. Samtidig må finansieringen heller ikke tas fra internasjonal klimafinansiering. Rike land, som Norge, har et historisk og økonomisk ansvar for dagens klima- og naturkrisa, og må derfor bidra med økte midler. Klimafinansiering må likevel holdes utenfor bistandsbudsjett og ODA-rapportering for å unngå at det er verdens fattige som må betale prisen for klimaendringene og at tiltak som matsikkerhet ikke kuttes grunnet krav om klimafinansiering.

Videre må det stilles krav til de som investerer og til tiltakene det investeres i. Ellers risikerer vi at investeringene bidrar til å forsterkere den skeive maktbalansen mellom de store internasjonale aktørene og småprodusentene. I tillegg må vi sikre at matproduksjonen går i bærekraftig retning som tar hensyn til klimaet og naturmangfoldet, samt arbeidsforhold og menneskerettigheter. CFS Principles for Responsible Investment in Agriculture and Food systems (RAI) er ti prinsipper for alle investeringer i matsystemet, uavhengig av type og størrelse. Erfaringer fra bruk av retningslinjene vil diskuteres på CFS. Det er viktig Norge støtter opp under prinsippene, men samtidig kjemper for en tydeligere involvering av sivilsamfunn, retten til mat og miljøhensyn.

Norge bør:

- Være tydelig på behov for økt finansiering med friske midler til matsikkerhet og bærekraftige matsystem. Klimafinansiering og bistand må holdes adskilt.
- Understreke at involveringen og rettighetene til sivilsamfunn (bønder, fiskere, NGOs, urfolk, landløse, kvinner, ungdom og andre marginaliserte) må styrkes.
- Retten til mat må være gjennomgående, og også styrkes i handelsavtaler som inngås, og allerede etablerte handelsavtaler må revideres.
- Understreke at retningslinjene ignorerer retten til land og vann, inkludert utfordringer til land grabbing, dette bør inkluderes for å sikre særlig urfolks rettigheter i [Principle of Free, Prior and Informed Consent for Indigenous Peoples](#).
- Påpeke at investeringene bør rettes mot småskala matproduksjon, støtte til agroøkologiske metoder, småprodusenter, marginaliserte grupper og produksjon av lokal, bærekraftig mat, heller enn storskala industrielt landbruk.
- oppfordre CFS om å be IFAD, Verdensbanken, regionale utviklingsbanker og bilaterale investeringsavtaler prioritere småskala landbruk og styrke småprodusentenes involvering

Ernæring og helse

Matsikkerhet inkluderer at mennesker har tilgang på nok sunn mat som også er kulturelt akseptabel. Kostholdsutfordringene er svært omfattende for menneskers helse når det både gjelder feilernæring, underernæring og fedme. Det er derfor et behov for å omlegge kostholdet til store deler av verdens befolkning. Dette, i kombinasjon med respekt for at mat også er kultur og tradisjoner, viser at Vesten ikke kan eksportere sin, svært ofte klimagassintensive, matkultur til andre deler av verden. Dagens høye kjøttkonsum er blant faktorene som verken er sunt for mennesker eller miljø og må reduseres. Tiltak som å forby reklame på industrielt kjøtt, ultraprosessert og usunn mat bør vurderes.

SOFI-rapporten: The State of Food Security and Nutrition in the World 2021 understreker også behovene for å gå bort fra dagens silotenking tilknyttet matsystemene, men at mat må sees i lys av rettigheter og miljø. Samtidig skisserer den en tendens hvor ansvaret for sunnhet flyttes fra produsent til konsument. Det er et godt tiltak å gjøre sunn mat billigere og usunn mat dyrere for å bedre alle menneskers tilgang på sunn og næringsrik mat. Samtidig er det viktig at ansvaret legges på produsentene og at de er sitt ansvar bevisst for hvilken og hva slags mat som produseres.

Under UNFSS var flere norske aktører aktive i koalisjonen for lokalprodusert skolemat der barn og unge får tilgang til sunn og næringsrik mat på skolen. Maten er i tillegg produsert av småbønder lokalt som ofte er kvinner som driver på lag med jorda og naturen. Dette er et eksempel på konkrete tiltak der man kan støtte flere viktige utfordringer (kampen mot sult, ernæring, støtte til småskala produsenter og kvinner) samtidig. Slike initiativ bør støttes aktivt.

Når man nå står i en global matkrise, som forverres av mange ulike mekanismer, bør man se tilbake til matkrisene i 2008 og 2011 og lære av dem. En viktig faktor i de krisene,

som fremdeles består, er den utstrakte bruken av landbruksjord til andre formål en matjord. Det var den gang og er i dag, store områder som brukes til å produsere biodrivstoff av potensielle matplanter. Bruk av matjord til tobakksproduksjon bør også problematiseres i den situasjonen vi befinner oss i. I det koordinerende krisearbeidet som nå pågår, og som vil finne sted under CFS 50, bør dette adresseres og legges vekt på. At produksjon av kommersielle produkter legger beslag på land til befolkninger som opplever mangel på matsikkerhet, forverrer sultkrisen og undergraver retten til mat og matsuverenitet.

Norge bør:

- Respektere at matsikkerhet inkluderer kulturelle og tradisjonelle hensyn.
- Ta til orde for å forby reklame for mat som er usunn mat som ikke-bærekraftig kjøtt.
- Støtte SOFI-rapportens vurdering om at ernæring og mat også handler om sosiale og økonomiske rettigheter, samt miljøet. Samtidig må produsentenes ansvar tydeliggjøres.
- Det må særlig rettes tiltak for god ernæring til barn. Initiativ som lokalprodusert skolemat kan fremmes som konkrete løsninger.

